

เทศกาล ไหว้พระจันทร์

นำเสนอเมื่อ : 14 ก.ย. 2551

ในคำค้นของวันนี้เป็นวันสำคัญวันหนึ่งของคนจีน เรื่องราวของความศรัทธาในดวงจันทร์ จนทำให้เกิดเทศกาล "ไหว้พระจันทร์"

ทุกวันนี้ 15 ค่ำ เดือน 8 ของปฏิทินจีน ชาวจีนจะทำพิธีไหว้พระจันทร์ เป็นการไหว้ครั้งที่ 6 ของปี เรียกการไหว้ครั้งนี้ว่า "ตงชิวโจย" ซึ่งตรงกับช่วงกลางฤดูใบไม้ร่วง

วันนี้เป็นวันที่พระจันทร์ส่องแสงงดงามที่สุดและเต็มดวงสวยที่สุด ในคำค้นนี้ผู้คนแหงนมองดวงจันทร์ที่สุกสว่าง ท้องฟ้าปลอดโปร่งไร้เมฆฝนอากาศสดชื่น ทำให้อดคิดถึงการอยู่พร้อมหน้ากับครอบครัวไม่ได้ คนจีนสมัยโบราณนิยมใช้จันทร์เสี้ยว-จันทร์เต็มดวง มาบรรยายถึงความทุกข์ พลัดพราก-พร้อมหน้า เมื่อใดที่จันทร์เต็มดวง ให้ความรู้สึกถึงการอยู่ร่วมกัน คนที่จากบ้านเกิดไปไกลอดคิดถึงครอบครัวและบ้านเกิดที่จากมาไม่ได้ โดยจะเห็นได้จากบทกวีต่าง ๆ ของนักกวีเอกของจีน เช่น หลี่ไป๋ ตูฝู ที่มักใช้ดวงจันทร์บรรยายถึงความอ้างว้างและคิดถึงบ้านเกิด

กำเนิดของการไหว้พระจันทร์มีตำนานและเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องอยู่หลายเรื่องด้วยกัน รongศาสตราจารย์แสงอรุณ กุณกพุงศชัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ กล่าวให้ฟังว่า คติการ ไหว้พระจันทร์ เริ่มต้นอย่างเป็นเรื่องเป็นราวในสมัยราชวงศ์ถัง ตามตำนานเล่าว่า มีนักพรตเตาชื่อ เยฝ่าซาน ได้ประกอบพิธีรายเวทมนตร์คาถาในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ในห้องจักรพรรดิถึง เสียนจงเสด็จไปทอพระจันทร์ในคำค้นนั้น และได้พบเทพธิดาดวงจันทร์กำลังร่ายรำอยู่อย่างงดงาม พระองค์ทรงเปล็ดเพลินและเกษมสำราญเป็นอย่างยิ่ง กระทั่งเมื่อตื่นพระบรรทมทรงมีรับสั่งให้นางสนมแต่งตัวและร่ายรำเลียนแบบเทพธิดาในฝัน ตั้งแต่นั้นมา ทุกวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 พระองค์จะรับสั่งให้จัดเครื่องเซ่นไหว้พระจันทร์ และทอดพระเนตรความงามของพระจันทร์ไปพร้อมกับการร่ายรำของนางสนม จากนั้นเป็นต้นมา ชาวเมืองจึงถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 เป็น วันไหว้พระจันทร์ และยังมีการชมจันทร์บนพื้นที่สูงหรือลองเรือชมจันทร์ รวมทั้งดื่มสุราฉลองกันอย่างครึกครื้น

แต่สำหรับ ชาวจีนแต่จิว มีคติแบบหนึ่ง เล่ากันว่า เมื่อ รัฐสุ่มยราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1206-1368) ชาวมองโกลได้ยึดครองประเทศจีนแล้วได้กระทำทารุณกับชาวจีนอื่นไว้มาก พวกมองโกลได้ออกกฎหมายคนจีน 3 ครอบครัวต้องเลี้ยงดูคนมองโกลอย่างดี 1 คน ทั้งนี้เพื่อจับตาดูความเคลื่อนไหวไปในตัว มีการยึดอาวุธทั้งหมดอนุญาตให้มีได้เพียงมีดหั่นผักเพียงเล่มเดียว โดยให้ใช้ร่วมกัน 3 ครอบครัว

ชาวจีนมีความโกรธแค้นพวกมองโกล

จึงวางแผนก่อการขับไล่อหามองโกลโดยการทำขนมไหว้พระจันทร์ที่ใจออกแบบให้เป็นขนมเบี๊ยะก้อนใหญ่ใส่หนานเป็นพิเศษ เพื่อใช้เป็นของขวัญในการติดต่อแล้วให้มีธรรมเนียมแลกขนมเบี๊ยะกันระหว่างญาติมิตร เป็นการตบตาพวกมองโกล โดยภายในสารระบุนเวลากำจัดคนมองโกลว่าเที่ยงคืนของวันเพ็ญเดือน 8 ซึ่งเป็นคืนที่มีงานไหว้พระจันทร์ พอเที่ยงคืนมีการตีเกราะเคาะไม้ส่งสัญญาณแก่กันว่าไต่เวลาแล้ว ทั่วครอบครัวพร้อมใจกันขับไล่อหามองโกลจนสำเร็จสมประสงค์ เมื่อไต่เอกราชคืนมา ชาวจีนจึงยึดถือเอาวันเพ็ญเดือน 8 เป็นวันไหว้พระจันทร์สืบต่อมา เพื่อรำลึกถึงการกู้ชาติจากพวกมองโกล

"ในเทศกาลนี้สมัยก่อนมีคำพูดว่า ผู้ชายไม่ไหว้พระจันทร์

เพราะพระจันทร์ถือว่าเป็นหยินซึ่งเป็นธาตุของผู้หญิง ผู้ชายถือเป็นหยาง ดังนั้น จึงให้แต่ผู้หญิงเป็นคนไหว้เท่านั้น แต่ในยุคหลังผู้ชายก็ไหว้พระจันทร์ได้เช่นกันเพียงแต่ผู้หญิงเป็นหลักในการจัดการเตรียมการไหว้"

พิธีไหว้พระจันทร์ จะเริ่มต้นตอนหัวค่ำซึ่งดวงจันทร์เริ่มปรากฏบนท้องฟ้า

ถ้าดูในฟ้าอากาศเป็นปกติพระจันทร์เริ่มปรากฏตอนหัวค่ำผู้คนจะดีอกดีใจ แต่ถาอากาศแปรปรวนท้องฟ้ามืดครึ้มและไม่มีที่ท่าจะปลอดโปร่ง ความหวังที่จะได้เห็นพระจันทร์เต็มดวงตอนข้างจะเลื่อนราง ผู้คนก็ออกจะหงุดหงิด แต่ไม่ว่าสภาพอากาศจะเป็นอย่างไรหรือแม่แต่ฝนเริ่มตกพริ้ว ๆ พิธีไหว้พระจันทร์จะต้องดำเนินต่อไป

สถานที่ไหว้พระจันทร์อาจเป็นลานบ้านหรือดาดฟ้า แต่ถ้าไม่สะดวกอาจไหว้หน้าบ้านก็ได้ โดยตั้งโต๊ะขนาดเท่าโต๊ะทำงาน มีชুমที่ทำจากต๋นออยเพื่อความสวยงาม มีรูปเทียน กระดาษเงินกระดาษทองที่พับเป็น เงินตราจิ้น โคมไฟ และสิ่งของเช่นไหว้ซึ่งได้แก่ ผลไม้ต่าง ๆ อาทิ ส้มโอ แอปเปิ้ล สาลี่ ทับทิม กลวย สม และผลไม้ทองถิ่นอื่น ๆ รวมทั้ง ขนมชนิดต่าง ๆ ที่ขาดไม่ได้ คือ ขนมไหว้พระจันทร์ สำหรับขนมไหว้พระจันทร์ของชาวจีนแต่จิว ได้แก่ ขนมโกสีชาวรูปทรงกลมขนาดเท่าปากชามกวยเตี๋ยวหรืออาจมีขนาดเล็กกลงไปก็ได้ อีกทั้งเครื่องสำอาง แป้ง จะใช้ยี่ห้ออะไรก็ได้แต่ผู้ไหว้ พิธีดำเนินไปจนถึงตอนตีประมาณ 4-5 ทุ่ม เป็นอันเสร็จพิธี เมื่อเสร็จพิธีทุกคนในครอบครัวจะตั้งวงแบ่งกันกินขนมไหว้พระจันทร์ ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคล อยู่ดีมีสุขกันพร้อมหน้า

การไหว้เพื่อการบูชาดวงจันทร์จากตำนานในแต่ละเรื่องจะเห็นว่า คนจีนให้ความสำคัญกับธรรมชาติ คนจีนจะเห็นว่าตัวเขาเองเล็กมากถ้าเทียบกับธรรมชาติ ฉะนั้นวิถีกลมกลืนด้วยการทำพิธีกรรมแบบนี้เป็นวิธีที่ดีมาก ทำให้คนสมัยก่อนใช้ชีวิตกลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่บังคับธรรมชาติ ไม่ฝืนธรรมชาติ แต่มีความเคารพในสิ่งที่เป็นธรรมชาติ จึงทำให้เห็นว่าธรรมชาติมีความยิ่งใหญ่และมีความลึกลับจึงสร้างเป็นพิธีกรรมขึ้น

การไหว้พระจันทร์จึงเป็นการแสดงความสามัคคีของคนในครอบครัว โดยเฉพาะขนมเปี๊ยะจะเป็นรูปทรงกลม ลักษณะที่กลมทางจีนเชื่อว่าเป็นการแสดงถึงความสามัคคีกัน ความอยู่ปรองมอดหนาพรอมตากันของคนภายในครอบครัว อีกทั้งยังเชื่อวาดวงจันทร์ซึ่งมีลักษณะกลม เป็นสัญลักษณ์ของความสวยงามและเป็นสื่อกลางของการคิดถึงซึ่งกันและกัน เมื่อสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถกลับมาบ้านได้ก็ให้แหวงมองดวงจันทร์ส่งความรู้สึกที่ดีส่งความคิดถึงไปสู่ครอบครัวและคนที่รัก ดังนั้นชาวจีนส่วนใหญ่มักจะขึ้นชออบค้ำคืนที่ดวงจันทร์เต็มดวงอันหมายถึงการกลับสู่ครอบครัว แต่ก็มึบางคนที่ขึ้นชออบดวงจันทร์เป็นเสี้ยวเพื่อจะได้มีวันที่ดวงจันทร์เต็มดวงให้ชื่นชม

"ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลใดล้วนมีความน่าสนใจทั้งนั้น อย่าง เทศกาลไหว้พระจันทร์ เป็นเทศกาลที่ควรปฏิบัติสืบต่อไป แต่ต้องปฏิบัติอย่างมีสติ ตรงที่ว่าไม่ควรบริโภคนมไหว้พระจันทร์ตามคำโฆษณามากนัก สิ่งสำคัญ คือ การที่ผู้ใหญ่จะได้พูดคุยกับลูกหลานถึงตำนานของการไหว้พระจันทร์ว่ามีความเป็นมาอย่างไร ไหว้เพื่ออะไร ทำไมคนสมัยก่อนถึงได้นับถือธรรมชาติ เราจะได้รักษาสมดุลธรรมชาติ มีวิถีในการดำเนินชีวิตที่เมตตากรุณาธรรมชาติมากกว่านี้ ไม่เบียดเบียน ไม่ใช้วิถีชีวิตแบบทุนนิยมจัดการกับธรรมชาติ ทั้งที่เป็นป่าเขาและทะเล อยากให้ยึดถือตรงสวนนี้ให้มาก"

ไหว้พระจันทร์...จะเป็นอีกวันหนึ่งที่คนในครอบครัวจะได้อยู่ร่วมชมจันทร์พร้อมหน้ากัน